

Špačková, Stanislava

Obsah

In: Špačková, Stanislava. *Rusko-česká ekvivalence propriálních lexik : vlastní jména v překladu*. Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2017, pp. 5-10

ISBN 978-80-210-8687-6; ISBN 978-80-210-8688-3 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/137132>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Obsah

PŘEDMLUVA	11
1 ÚVOD	15
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ A PROBLEMATICKÝCH ASPEKTŮ	17
3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PŘEVOD VLASTNÍHO JMÉNA (VJ): TYP A FUNKCE VJ, ŽÁNŘ TEXTU, PŮVOD VJ	20
3.1 Typy vlastních jmen	21
3.1.1 Chrématonyma	21
3.1.1.1 VJ společenských jevů	21
3.1.1.2 VJ společenských institucí (ergonyma, někdy též institucionyma)	21
3.1.1.3 VJ výsledků společenské činnosti	22
3.1.2 Bionyma	22
3.1.2.1 Antroponyma	22
3.1.2.2 Jména bohů, zvířat a rostlin	23
3.1.3 Geonyma	23
3.1.3.1 Toponyma	23
3.1.3.2 Kosmonyma (astronyma)	24
3.1.3.3 Anemonyma	24
3.2 Původ vlastního jména	24
3.3 Funkce vlastních jmen	25
3.4 Textové žánry	26
4 MEZITEXTOVÉ OPERACE A PŘEKLADOVÉ TRANSFORMACE	28
5 ONYMICKÉ TRANSFORMACE	31
5.1 Onymické transformace zaměřené na formu	35
5.1.1 Princip zvukové podobnosti – metoda praktické transkripce	35
5.1.1.1 Pravidla praktické transkripce z ruštiny do češtiny	39
5.1.1.2 Pravidla praktické transkripce z češtiny do ruštiny	39
5.1.1.2.1 Problematická místa dosavadních transkripčních pravidel přepisu z češtiny do ruštiny	40
5.1.1.2.2 Nová pravidla praktické transkripce z češtiny do ruštiny	44
5.1.1.2.3 Poznámky k česko-ruským a rusko-českým transkripčním pravidlům	48
5.1.2 Princip převodu na základě grafické podobnosti – transliterace	53
5.1.2.1 Mezinárodní systém transliterace cyrilského písma ČSN ISO 9	56
5.1.2.2 Doporučení pro přepis nelatinkových písem do latinky (Katalogizační norma Národní knihovny ČR)	58

5.1.2.3 Ruská státní norma GOST 7.79-2000	59
5.1.2.4 Další transliterační systémy	60
5.1.2.5 Nekodifikovaná transliterace (tzv. translit)	61
5.1.3 Princip zachování grafické podoby originálu – metoda přímého grafického přenosu (grafická transplantace)	62
5.1.3.1 Grafická transplantace v historii	63
5.2 Onymické transformace zaměřené na význam	67
5.2.1 Princip zohledňující vnitřní formu a význam VJ – metoda kalkování a částečného kalkování	67
5.2.2 Princip zohledňující pouze význam – metoda onymické substituce (funkční analogie), deonymizace (explikace, opisný překlad)	69
5.2.2.1 Onymická substituce (funkční analogie)	69
5.2.2.2 Deonymizace (explikace, opisný překlad, vynechání VJ)	69
5.2.3 Princip zachování formální podoby propria a jeho významu – metoda rozšíření informačního základu (doplnění), uvedení poznámky pod čarou, zdvojený převod	70
5.2.3.1 Rozšíření informačního základu, uvedení poznámky pod čarou	70
5.2.3.2 Metoda zdvojeného převodu	71
5.3 Domestikační (substituční) onymické transformace	72
5.3.1 Princip libozvučnosti – metoda eufonického přizpůsobení cílovému jazyku	73
5.3.2 Princip zachování totožnosti – metoda omezení variantnosti VJ	74
5.3.3 Princip využití onymických zdrojů přijímajícího jazyka – metoda onymické a etymologické záměny, vytvoření neologismu	74
5.3.3.1 Metoda onymické záměny	74
5.3.3.2 Metoda etymologické záměny	75
5.3.3.3 Vytvoření neologismu	76
5.3.4 Princip zachování historické tradice – metoda konsenzuálního a uzuálního převodu, precedens původního překladu	77
5.3.5 Princip přizpůsobení VJ gramatickému a morfologickému systému přijímajícího jazyka – hybridní metoda, metoda adaptace, metoda morfologizace, větněčlenská záměna	79
5.3.5.1 Hybridní metoda	79
5.3.5.2 Metoda adaptace	79
5.3.5.3 Metoda větněčlenské záměny	80
5.4 Exotizační onymické transformace	81
5.4.1 Princip využití vzdělávacího potenciálu překladové literatury – exotizace textu	81
5.4.2 Princip zachování výchozí podoby VJ – metoda vyhledání původní podoby VJ	81
5.5 Volba správné metody převodu	82
5.5.1 Volba mezi zachováním významu a vnější formy	82
5.5.2 Volba mezi zachováním vnitřní formy a významu	83

6 CHRÉMATONYMA	85
6.1 Vlastní jména společenských jevů	87
6.1.1 Chrononyma	87
6.1.2 Akcionyma	88
6.1.3 Faleronyma	89
6.1.3.1 Akademické tituly a hodnosti	89
6.1.3.2 Ceny a diplomy	90
6.2 Vlastní jména společenských institucí	91
6.2.1 VJ vojenských a politických institucí, zájmových hnutí	91
6.2.2 VJ správních, zákonodárných, administrativních institucí	92
6.2.3 VJ školských, kulturních, vědeckých, zdravotnických institucí	92
6.2.4 VJ uměleckých skupin	93
6.2.5 Logonyma	93
6.2.5.1 Obecná pravidla převodu	94
6.2.5.2 Převod organizačně právního statusu firmy (s. r. o., a. s.)	94
6.2.5.3 Překlad klasifikátorů (apelativ označujících druh objektu) v názvech společností	96
6.2.5.4 Anglická slova v českých/ruských názvech	96
6.2.5.5 Zkratky v názvech firem	97
6.2.5.6 Netypické ortografické prvky v názvech (apostrofy, malá písmena apod.)	98
6.3 Vlastní jména výsledků společenské činnosti	98
6.3.1 Dokumentonyma (aktonyma)	98
6.3.2 Ideonyma	99
6.3.3 Vlastní jména periodik	100
6.3.4 Pragmatonyma	101
6.3.4.1 Pragmatonyma jedinečné produkce	101
6.3.4.2 Pragmatonyma sériové výroby	102
7 BIONYMA	107
7.1 Převod křestních jmen	110
7.1.1 Adaptace křestních jmen	112
7.1.1.1 Náhrada české koncovky <i>-e/-ie</i> ruskou koncovkou <i>-a/-я</i> u ženských křestních jmen	112
7.1.1.2 Náhrada ruské koncovky <i>-ия, -ья</i> českou koncovkou <i>-ie</i> u ženských křestních jmen	113
7.1.2 Skloňování ruských transkribovaných křestních jmen v češtině	115
7.1.3 Převod hypokoristik (derivátů křestních jmen) – omezení variantnosti	116
7.1.3.1 Omezení variantnosti u derivátů křestních jmen	117
7.1.3.2 Problémy s převodem expresivních derivačních sufixů u křestních jmen	118
7.2 Převod přezdivek, nomen omen (mluvících jmen) a jmen domácích zvířat	119
7.2.1 Mluvící jména a přezdívky	119
7.2.2 Jména domácích zvířat	121

7.3	Převod ruských patronym a českého slova pan/paní	122
7.3.1	Vyjádření úcty a překlad českého slova „pan“	122
7.3.2	Vyjádření familiárnosti	123
7.4	Převod příjmení (bez relevantní sémantické hodnoty)	123
7.4.1	Zapojení českých příjmení do ruského tvaroslovného systému	124
7.4.1.1	Některé zvláštnosti skloňování transkripčně přejatých příjmení	124
7.4.1.2	Převod českých příjmení na -ský, -cký; -ská, -cká do ruštiny	125
7.4.1.2.1	Mužská česká příjmení na -ský, -cký	125
7.4.1.2.2	Ženská česká příjmení na -ská, -cká	125
7.4.1.3	Převod českých příjmení na -ý; -á do ruštiny	126
7.4.1.3.1	Mužská česká příjmení končící na -ý	126
7.4.1.3.2	Ženská česká příjmení končící na -á	128
7.4.2	Zapojení ruských příjmení do českého tvaroslovného systému	129
7.4.2.1	Převod a skloňování ruských mužských příjmení v češtině	129
7.4.2.2	Převod a skloňování ruských ženských příjmení v češtině (problematika přechylování)	130
7.4.2.3	Shrnutí	137
7.4.3	Rodová jména	138
7.5	Převod jmen příslušníků třetích zemí v česko-ruských textech	138
7.5.1	Jména příslušníků třetích zemí v ruských textech a jejich převod do češtiny	138
7.5.2	Jména příslušníků třetích zemí v českých textech a jejich převod do ruštiny	139
7.5.3	Převod jmen, u nichž národnost nositele neodpovídá podobě jména	140
7.6	Převod antroponymických komponentů v jiných onymických kategoriích	141
7.6.1	Antroponyma v názvech výrobků a cen	141
7.6.2	Antroponyma v názvech institucí	142
7.6.3	Překlad ruského slova «имени» v ergonymech	142
7.6.4	Antroponyma ve frazeologii a idiomatice	143
7.7	Převod jmen biblických a mytologických postav, jmen svatých a monarchů	143
7.7.1	Jména biblických a mytologických postav, světců a významných církevních činitelů	143
7.7.2	Jména monarchů	144
7.8	Převod jmen známých osobností, pohádkových, filmových, knižních hrdinů	145
7.9	Převod etnonym a jmen obyvatelských	146
7.10	Převod theonym (jmen bohů)	146
7.11	Převod fytonym (jmen rostlin)	146
7.11.1	Odborné botanické názvosloví, lidové názvy	147
7.11.2	Historickogeografické názvy	148
8	GEONYMA	149
8.1	Toponyma	149
8.1.1	Exonyma a problém standardizace	150
8.1.2	Obecné zásady převodu toponym	151

8.1.2.1 Překlad apelativní části toponym	152
8.1.2.2 Překlad názvů administrativních jednotek České republiky a Ruské federace	152
8.1.3 Převod vybraných druhů toponym	155
8.1.3.1 Názvy států	155
8.1.3.2 Názvy obcí (měst, městysů a vesnic)	156
8.1.3.3 Názvy ulic a náměstí	156
8.1.3.3.1 Transkripce názvů ulic a náměstí	157
8.1.3.3.2 Kalkování názvů ulic a náměstí	157
8.1.3.3.3 Rozšíření informačního základu při převodu názvů ulic a náměstí	158
8.1.3.3.4 Užití zdvojeného převodu názvů ulic a náměstí	158
8.1.3.3.5 Užití exonym pro převod názvů ulic a náměstí	158
8.1.3.3.6 Správný zápis adresy	158
8.1.3.4 Oikonyma, urbanonyma (názvy osídlených objektů)	158
8.1.3.5 Hydronyma a názvy ostrovů	160
8.1.3.6 Oronyma (názvy pohoří, hor a kopců)	161
8.1.3.7 Názvy zeměpisných, turistických a etnografických regionů	161
8.1.3.8 Honorifikační toponyma (toponyma s antroponymickou složkou)	162
8.1.3.9 Toponymické komponenty jiných názvů	162
8.2 Astronyma	162
8.3 Anonyma	163
8.4 Zapojení přejatých toponym do morfosyntaktických vztahů přijímajícího jazyka	163
8.4.1 Skloňování toponym končících na samohlásku	163
8.4.2 Skloňování toponym končících na souhlásku	164
8.4.3 Skloňování dvouslovných toponym a toponym s předložkou	164
8.5 Specifika pravopisu přejatých toponym	165
9 ZÁVĚR	168
10 PE3IOME	170
11 SUMMARY	175
12 BIBLIOGRAFIE	179
12.1 Sekundární literatura	179
12.2 Normativní literatura a slovníky	182
12.3 Používané webové stránky	182
12.4 Primární citované prameny	183
13 PŘÍLOHY (TRANSKRIPČNÍ A TRANSLITERAČNÍ PRAVIDLA)	191
Příloha č. 1 – Srovnávací tabulka transkripčních pravidel pro přepis z ruské cyrilice do české a anglické latinky	191

Příloha č. 2 – Pravidla praktické transkripce z češtiny do ruštiny	195
Příloha č. 3 – Transliterační pravidla dle normy ČSN ISO 9	201
Příloha č. 4 – Transliterační pravidla dle Katalogizační normy Národní knihovny ČR	202
Příloha č. 5a – Transliterační pravidla dle normy GOST 7.79-2000 (GOST-A)	204
Příloha č. 5b – Transliterační pravidla dle normy GOST 7.79-2000 (GOST-B)	205